অধ্যায় ৬ ঃ কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্ব

অধ্যায় গাঁথনি

৬.১ উদ্দেশ্য

৬.২ পৰিচয়

৬.৩ সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ফলন

৬.৪ কেইন্সৰ তত্ত্বৰ মৌলিক গাঁথনি

৬.৫ সক্রিয় চাহিদাৰ নীতি

৬.৬ আয়ৰ ভাৰসাম্য স্তৰ নির্দ্ধাৰণ

৬.৭ সৰ্বমুঠ ব্যয়- সৰ্বমুঠ উৎপাদন সমতা

৬.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৬.৯ অধিক জানিবৰ বাবে

৬.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

৬.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

৬.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান কার্য সম্পর্কে ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব আৰু সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখা অংকন কৰিব পাৰিব
- সক্রিয় চাহিদা নীতিটো বর্ণনা কৰিব পাৰিব আৰু কেইন্সৰ বিশ্লেষণত ই কেনেকৈ নিয়োগৰ ভাৰসাম্য স্তৰ নির্দ্ধাৰণ কৰে, সেই বিষয়ে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিব
- ভাৰসাম্য আয়ৰ প্রাথমিক চর্তাৱলী পূৰণ কৰি দুটা খণ্ডৰ এক ৰুদ্ধ অর্থনীতিত কেনেকৈ ভাৰসাম্য আয় নির্দ্ধাৰণ কৰা হয়, সেই বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব।

৬.২ পৰিচয়

কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্বটো সক্রিয় চাহিদাৰ নীতিৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত। সক্রিয় চাহিদা হৈছে সেই চাহিদা, যাৰ সৈতে প্রকৃততে ধন আদায় দিব পৰা সামর্থ জড়িত হৈ থাকে। সক্রিয় চাহিদাক সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাৰ এক সম্পর্ক হিচাপে সংজ্ঞায়িত কৰা হয়। এই অধ্যায়টিত আমি সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান কার্যৰ বিষয়ে সবিস্তাৰে আলোচনা কৰিম আৰু সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (ADC) আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখা (ASC) অংকন কৰিম। তাৰ পাচত, এই ৰেখাদুডাল ব্যৱহাৰ কৰি কেনেকৈ নিয়োগৰ ভাৰসাম্য স্তৰ নির্দ্ধাৰণ কৰা হয়, সেই

বিষয়ে আলোচনা কৰিম। উল্লেখযোগ্য যে, নিয়োগৰ ভাৰসাম্য স্তৰটো পূৰ্ণ নিয়োগৰ স্তৰ হোৱাটো অপৰিহার্য নহয় । তাৰ পাছত আমি কেইন্সৰ হ্রস্বকালৰ অসমানুপাতিক ভোগ ফলনৰ প্রয়োগেৰে ভাৰসাম্য আয় নির্দ্ধাৰণৰ প্রক্রিয়া আৰু ভাৰসাম্য আয়ৰ দুটা প্রাথমিক চর্ত সম্পর্কে আলোচনা কৰিম। ইয়াৰ বাবে আমি সংখ্যাগত আৰু চিত্র দুয়োবিধ বর্ণনাৰ আশ্রয় ল'ম।

৬.৩ সর্বমুঠ চাহিদা আৰু সর্বমুঠ যোগান ফলন

সর্বমুঠ চাহিদা আৰু সর্বমুঠ যোগান ফলন সম্বন্ধে ধাৰণা অর্জন কৰিবলৈ হ'লে আমি ইয়াৰ আনুষঙ্গিক ধাৰণা সর্বমুঠ চাহিদা আৰু সর্বমুঠ যোগান মূল্য সম্পর্কেও কিছু কথা জানিব লাগিব। সর্বমুঠ চাহিদা মূল্য বুলিলে নিয়োগৰ এক নির্দ্ধাৰিত পৰিসৰত উৎপাদিত সামগ্রীৰ পৰা উদ্যোগীয়ে আশা কৰা সর্বাধিক বিক্রী বুজোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, যদি ১০০জন শ্রমিক কামত নিয়োগ কৰি এজন উদ্যোগীয়ে সর্বাধিক ১০,০০০ টকাৰ উৎপন্ন সামগ্রী বিক্রী হোৱাটো বিচাৰে, তেন্তে সর্বমুঠ চাহিদা মূল্য (aggregate demand price) হ'ব ১০,০০০ টকা। নিয়োগৰ একোটা নির্দিষ্ট গোট বা পৰিসৰ আৰু ই উৎপন্ন কৰা সামগ্রীৰ পৰা আশা কৰা সর্বাধিক বিক্রীৰ মাজৰ সম্পর্কক সর্বমুঠ চাহিদা ফলনে প্রতিফলিত কৰে। ফলনৰ এই সম্পর্কৰ ৰৈখিক বিৱৰণৰ পৰা আমি সর্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (ADC) পাওঁ। নিয়োগৰ পৰিসৰৰ লগে লগে প্রত্যাশিত বিক্রীৰ পৰিমাণ যিহেতু বাঢ়ি যায়, সেয়ে সর্বমুঠ চাহিদা ৰেখাডাল ধনাত্মকভাৱে এঢলীয়া হৈ গতি কৰে; য'ত নিয়োগ বুজাবলৈ সমান্তৰাল ৰেখা আৰু বিক্রী সূচী বুজাবলৈ লম্বৰেখা ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

আনহাতে, সর্বমুঠ যোগান মূল্য (aggregate supply price) বুলিলে নিয়োগৰ এক নির্দ্ধাৰিত পৰিসৰত উৎপাদিত সামগ্রীৰ পৰা উদ্যোগীৰ বাবে আৱশ্যকীয় নিম্নতম বিক্রী আয় বুজোৱা হয়। ১০০ জন শ্রমিকে উৎপাদন কৰা সামগ্রীৰ পৰা যদি কমেও ৬০০০ টকাৰ সামগ্রী বিক্রী কৰিলেহে সেই ১০০জন শ্রমিকক কামত লগাই থাকিব পৰা যায়, তেন্তে সেই ১০০জন শ্রমিকৰ বিপৰীতে ন্যূনতম যোগান মূল্য হ'ব ৬০০০ টকা। নিয়োগৰ এক নির্দিষ্ট পৰিসৰৰ বিপৰীতে আৱশ্যকীয় ন্যূনতম বিক্রী আয় আৰু নিয়োগৰ সেই পৰিসৰৰ মাজৰ সম্পর্কক সর্বমুঠ যোগান ফলনে দেখুৱায়। সর্বমুঠ যোগান ফলনৰ ৰেখা চিত্রৰ বিৱৰণে আমাক সর্বমুঠ যোগান ৰেখাডাল (ASC) দিয়ে। নিয়োগৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে ন্যূনতম প্রয়োজনীয় বিক্রী সূচীও যিহেতু বাঢ়ি যায়, সেয়ে দ্বি-মাত্রা(two-dimensional) ৰ এক চিত্রত সর্বমুঠ যোগান ৰেখাডাল ধনাত্মকভাৱে এঢলীয়া হয়, য'ত সমান্তৰাল ৰেখাৰে নিয়োগ বুজোৱা হয় আৰু লম্ব ৰেখাৰে বিক্রী সূচী বুজোৱা হয়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ সর্বমুঠ চাহিদা ফলন বুলিলে কি বুজে?
(৪০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ সর্বমুঠ যোগান ফলনে কি সম্পর্ক প্রতিফলিত কৰে? (৪০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ ADC আৰু ASC কিয় ধনাত্মকভাৱে এঢলীয়া হয়? (৪০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

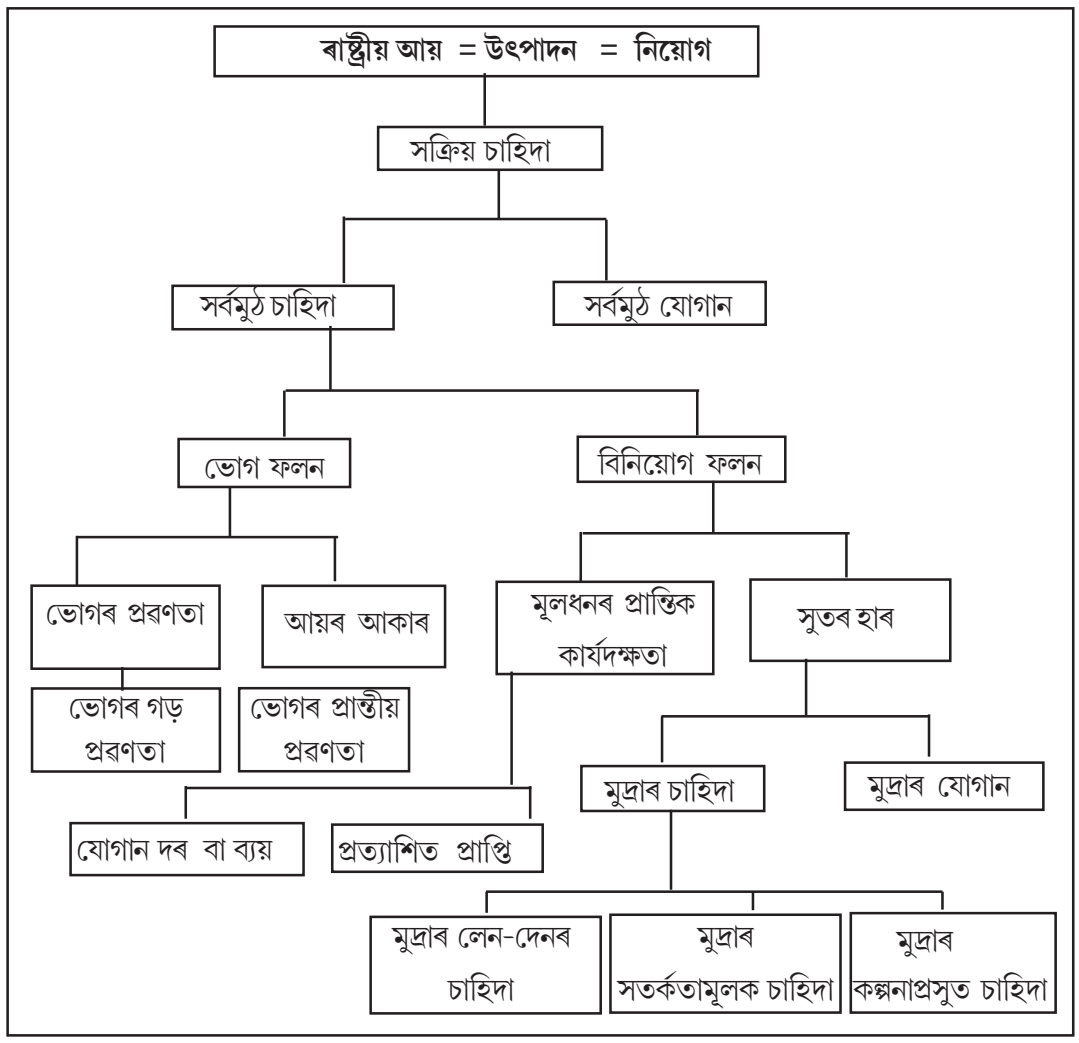
৬.৪ কেইন্সৰ তত্ত্বৰ মৌলিক গাঁথনি

আধুনিক অর্থবিজ্ঞান, বিশেষকৈ সমষ্টিগত অর্থবিজ্ঞানৰ ক্ষেত্রখনত কেইন্সে এক অবিসম্বাদী আসন অধিকাৰ কৰি থৈছে। যথার্থতে, ১৯৩৬ চনত 'General Theory' নামৰ কিতাপখন ৰচি কেইন্সে সমষ্টিগত অর্থ বিজ্ঞানৰ এক বিশেষ চিন্তাধাৰা- 'কেইন্সীয় অর্থবিজ্ঞান' প্রচলন কৰি থৈ গৈছে। কেইন্সীয় অর্থবিজ্ঞানৰ কেন্দ্রবিন্দু হৈছে নিয়োগ তত্ত্ব। কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্ব সম্বন্ধে বিষদ ভাবে আলোচনা কৰাৰ আগতে কেইন্সীয় অর্থনীতিৰ ধ্যানধাৰণাৰ মৌলিক গাঁথনি আৰু লগতে সক্রিয় চাহিদা নীতি (Principle of effective demand)ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম, যাৰ ভেঁটিতে কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্বটি প্রতিষ্ঠিত।

চিত্র ৬.১ ৰ সহায়ত কেইন্সৰ উৎপাদন, নিয়োগ আৰু আয় তত্ত্বৰ মৌলিক গাঁথনিটো দেখুওৱা হ'ল-

৬.১ নং চিত্রত দেখা গৈছে যে, কেইন্সৰ তত্ত্বটোত ৰাষ্ট্রীয় আয় উৎপাদন আৰু নিয়োগৰ সৈতে সমান। ৰাষ্ট্রীয় আয় নির্ভৰ কৰে সক্রিয় চাহিদা (Effective demand) ৰ ওপৰত। সক্রিয় চাহিদা আকৌ নির্ভৰ কৰে সর্বমুঠ চাহিদা আৰু সর্বমুঠ যোগানৰ ওপৰত। আনহাতে, সর্বমুঠ চাহিদা নির্ভৰ কৰে ভোগ ফলন আৰু বিনিয়োগ ফলনৰ ওপৰত। মন কৰিব, ভোগ আকৌ নির্ভৰ কৰে ভোগৰ প্রান্তীয় প্রৱণতা (Marginal Propersity to Consume) আৰু আয়ৰ পৰিমাণৰ

চিত্র ৬.১ ঃ কেইন্সৰ **উৎপাদন, নিয়োগ আৰু আয় তত্ত্বৰ মৌলিক গাঁথনি**

ওপৰত। আনহাতে, বিনিয়োগ ফলন নির্ভৰ কৰে মূলধনৰ প্রান্তিক কার্যদক্ষতা (marginl efficiency of Capital) আৰু সুতৰ হাৰৰ ওপৰত। মূলধনৰ প্রান্তিক কার্যদক্ষতা আকৌ মূলধনৰ যোগান দৰ বা মূলধনৰ ব্যয় আৰু লগতে প্রত্যাশিত উৎপাদনৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। সেইদৰে, সুতৰ হাৰ মুদ্রাৰ চাহিদা বা নগদ জমা ৰখাৰ অগ্রাধিকাৰ (liquidity preference) আৰু মূলধনৰ যোগানৰ ওপৰত নির্ভৰশীল।

মন কৰিব যে, উল্লিখিত ধাৰণাবোৰ আমি পর্যায়ক্রমে বিভিন্ন অধ্যায়ৰ পাঠ্যবিষয়ত আলোচনা কৰিম।

প্রথমে আমি সক্রিয় চাহিদাৰ নীতি সম্পর্কে আলোচনা কৰোঁ আহক।

৬.৫ সক্রিয় চাহিদাৰ নীতি

সর্বমুঠ চাহিদা আৰু সর্বমুঠ যোগান ৰেখাই কটাকটি কৰা বিন্দুটোৱে হৈছে সক্রিয় চাহিদাৰ বিন্দু। এই বিন্দুত সর্বমুঠ চাহিদা মূল্য সর্বমুঠ যোগান মূল্যৰ সমান। ই হৈছে সামগ্রী আৰু সেৱাৰ

সৰ্বমুঠ চাহিদাৰ সেইটো স্তৰ, যিটো আহৰণ কৰিব পৰাকৈ অৰ্থনীতিটোৰ পৰ্যাপ্ত সম্পদ আছে। ই অৰ্থনীতিৰ সৰ্বমুঠ চাহিদাও, যাক যোগান (corresponding supply)-ৰ দ্বাৰা পূৰণ কৰা হয়।

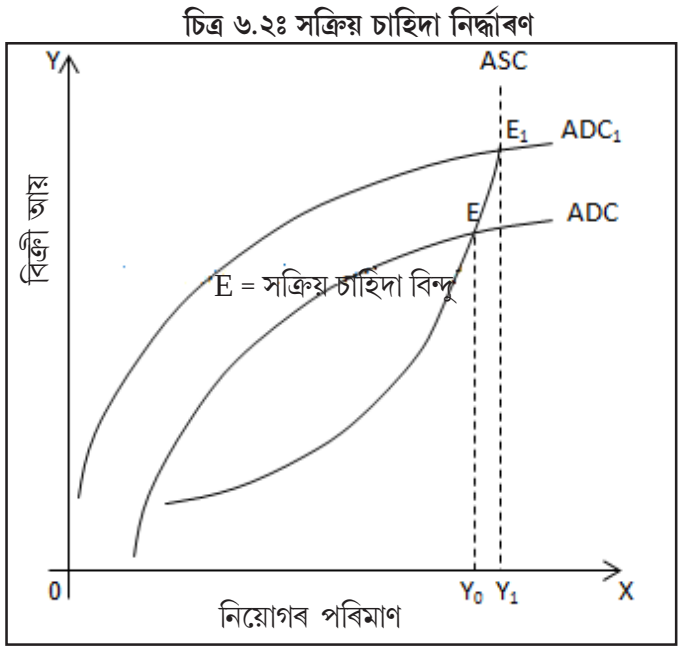
অৰ্থনীতিৰ মুঠ ব্যয়ৰ প্ৰবাহত সক্ৰিয় চাহিদা নিজে নিজে প্ৰকট হৈ উঠে। ৰাষ্ট্ৰীয় আয় (National Income) সম্পৰ্কীয় অধ্যায়টিৰ জৰিয়তে ইতিমধ্যে আমি জ্ঞাত হৈছোঁ যে অৰ্থনীতিৰ সৰ্বমুঠ ব্যয় মূল্য উৎপাদন মূল্যৰ সমান, যিটো আকৌ দেশৰ ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ সমান হয়। একোটা অৰ্থনীতিৰ সৰ্বমুঠ ব্যয়ে সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ সৰ্বমুঠ চাহিদাক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে আৰু ইয়াত সমুদায় ভোগ আৰু বিনিয়োগ ব্যয় অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থাকে। এনেদৰে, আমি লিখিব পাৰোঁ—

সক্ৰিয় চাহিদা (ED) = সৰ্বমুঠ ব্যয় = ভোগ্য সামগ্ৰী (C) ৰ ব্যয় + বিনিয়োগ সামগ্ৰী (I) ৰ ব্যয়

অথবা ED = C + I

সক্ৰিয় চাহিদা বিন্দু নিৰ্দ্ধাৰণ (Determination of the point of effective demand)ঃ আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছোঁ যে সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাই কটাকটি কৰা বিন্দুটোৱে হৈছে সক্ৰিয় চাহিদা বিন্দু। চিত্ৰ ৬.২ত সেয়া দেখুওৱা হৈছে।

চিত্ৰ ৬.২ঃ সক্ৰিয় চাহিদা নিৰ্দ্ধাৰণ

চিত্ৰ ৬.২ৰ Y অক্ষত সৰ্বমুঠ চাহিদা মূল্য বা বিক্ৰী আয় দেখুওৱা হৈছে আৰু X অক্ষত নিয়োগৰ সংখ্যা দেখুওৱা হৈছে। নিয়োগ বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে চাহিদাও বৃদ্ধি পোৱাটো প্ৰেতিফলিত কৰি সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (AD) সোঁফালে ওপৰলৈ উঠি গৈছে। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে, যিমানে অধিক শ্ৰমিক নিয়োগ কৰা হয়, উৎপাদনো সিমানে বৃদ্ধি পায়, আৰু মুঠ উৎপাদন অধিক হয়। অন্য কথাত ক'বলৈ গ'লে, নিয়োগৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি পালে সৰ্বমুঠ চাহিদা মূল্য বৃদ্ধি পায় আৰু ইয়াৰ বিপৰীতে তাৰ ওলোটাটো ঘটে। নিয়োগৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে

সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখা (AS)-ও ওপৰলৈ এঢলীয়া হৈ উঠি গৈছে। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে বিক্ৰী সূচী বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে নিয়োগকৰ্তাই কৰ্মীসকললৈ এক বৃহৎ পৰিমাণৰ নিয়োগ আগবঢ়ায়।

যদিও AD আৰু AS দুয়োডাল ৰেখাই ওপৰলৈ উঠি গৈছে কিন্তু সিহঁতে একে গতি অনুসৰণ কৰা নাই। তাত্ত্বিকভাৱে চাবলৈ গ'লে, নিয়োগৰ এটা নিদিষ্ট পৰিমাণ থাকিব, য'ত প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয় শ্ৰমিকক কামৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বিক্ৰী আয়তকৈ বেছি হ'ব। নিয়োগৰ এনে এটাও পৰিমাণ থাকিব, য'ত প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয় শ্ৰমিকক কামৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বিক্ৰী আয়তকৈ কম হ'ব। ইয়াৰ মাজতে নিয়োগৰ এনে এটা পৰিমাণ থাকিব, য'ত প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয় শ্ৰমিকক কামৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বিক্ৰী আয়ৰ সমান হ'ব। অৰ্থাৎ এই স্তৰত উপাদানকাৰীয়ে নিজৰ উৎপাদন কাৰ্য্য এক স্বাভাৱিক লাভ অৰ্জন কৰি চলাই যাব পাৰে। এই বিন্দুতে AD আৰু AS ৰেখাই কটাকটি কৰে আৰু কটাকটি কৰা এই বিন্দুটোৱে যিকোনো সময়ৰ বাবে নিয়োগৰ প্ৰকৃত পৰিমাণ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। চিত্ৰত কটাকটি কৰা বিন্দুটো হৈছে E, এই বিন্দুটোৱে হৈছে সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দু। এনেদৰে, এই সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দুটোৱে অৰ্থনীতিত যিকোনো সময়ৰ বাবে নিয়োগৰ পৰিসৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। এয়াই হৈছে সক্ৰিয় চাহিদাৰ নীতি আৰু কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্বৰ প্ৰমূল্য। আমি চিত্ৰত দেখিবলৈ পাইছোঁ যে Yo বিন্দুত নিয়োগৰ ভাৰসাম্য স্তৰ নিৰ্দ্ধাৰিত হৈছে।

এই কথাও মন কৰিবলগীয়া যে E বিন্দুৱে কেৱল নিয়োগৰ ভাৰসাম্য স্তৰকে দেখুওৱা নাই, বৰঞ্চ নিয়োগৰ বাবদ উদ্যোগীয়ে সৰ্বাধিক মুনাফা লাভ কৰা বিন্দুটোও দেখুৱাইছে। এই বিন্দুত উদ্যোগীয়ে তেওঁলোকৰ সৰ্বাধিক লাভ অৰ্জন কৰে। আমি লক্ষ্য কৰিছোঁ যে E-ৰ বাওঁফালে যিকোনো বিন্দুত প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয় ন্যূনতম আৱশ্যকীয় বিক্ৰী আয়তকৈ অধিক। সেয়ে, মুনাফা বৃদ্ধি কৰিবলৈ উদ্যোগীয়ে নিয়োগৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰে। আকৌ, E বিন্দুৰ সোঁফালৰ যিকোনো বিন্দুত ন্যূনতম আৱশ্যকীয় আয় প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয়তকৈ বেছি। স্বাভাৱিকতে, এনে অৱস্থাত উদ্যোগীৰ লোকচান হয় আৰু E বিন্দুৰ বাহিৰ হৈ যোৱাৰ ইচ্ছা নাথাকে। এনেকৈ, নিয়োগৰ কেৱল Yo স্তৰতহে অধিক মুনাফা অৰ্জন কৰি উদ্যোগী ভাৰসাম্য অৱস্থাত উপনীত হ'ব পাৰে।

এই কথাও মন কৰিবলগীয়া যে সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দুটোৱে পূৰ্ণ নিয়োগৰ স্তৰক প্ৰতিনিধিত্ব কৰাটো আৱশ্যকীয় নহয়। কেৱল সেই বিন্দুতহে অৰ্থনীতিত পূৰ্ণ নিয়োগ সাধিত হয় য'ত সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখা সম্পূৰ্ণৰূপে অস্থিতিস্থাপক হয়। চিত্ৰত Y_1 স্তৰৰ নিয়োগে সেই বিন্দুক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে, য'ত AS ৰেখাডাল সম্পূৰ্ণৰূপে অস্থিতিস্থাপক হৈছে। এনেকৈ, Y_1-এ পূৰ্ণ নিয়োগৰ পৰিসৰ বুজাইছে। সেয়ে, সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দু E-ত আমি Y_0Y_1 পৰিমাণৰ নিয়োগহীনতাৰ এটা স্তৰ দেখা পাইছোঁ।

চিত্ৰত দেখা গৈছে যে সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (ADC) ক ADC_1 লৈ (ওপৰলৈ) স্থানান্তৰ কৰি পূৰ্ণ নিয়োগ আহৰণ কৰিব পাৰি; যাতে সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দু E_1 হয়; যি বিন্দুৱে পূৰ্ণ নিয়োগক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। কিন্তু বজাৰৰ স্বয়ংক্ৰিয় শক্তিসমূহে সামূহিক চাহিদা ৰেখাক কিয়

ওপৰলৈ স্থানান্তৰ কৰিব, কেইন্সে তাৰ কোনো কাৰণ দেখা নাই। আমি জানোঁ যে সৰ্বমুঠ চাহিদাৰ প্ৰধান অংশকেইটা হৈছে-- ভোগব্যয় আৰু বিনিয়োগ ব্যয়। ভোগৰ মৌলিক মনোবৈজ্ঞানিক বিধি (Fundamental Psychological Law of Consumption) অনুসৰি, ভোগ কাৰ্য সাধন হয়। এই বিধি মতে, ভোগ উপাৰ্জনৰ পৰিমাণতকৈ কম। আনহাতে, বিনিয়োগ হৈছে অস্থিৰ, অনিশ্চিত আৰু অনিৰ্ভৰযোগ্য। ভৱিষ্যৎ গুণা-গঁথা আৰু প্ৰত্যাশাৰ শক্তিশালী প্ৰভাৱৰ কাৰণেই এনেকুৱা হয়। এনে পৰিস্থিতিত এই সম্ভাৱনা অত্যন্ত প্ৰকট হৈ পৰে যে সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (ADC)-ই সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখা (ASC) ক পূৰ্ণ নিয়োগৰ তলৰ এটা স্তৰত কটাকটি কৰিব পাৰে। অৱশ্যে চৰকাৰে নিজৰ বিত্তীয় ব্যয়ৰ জৰিয়তে হস্তক্ষেপ কৰি পৰিস্থিতি নিয়ন্ত্ৰণলৈ আনিব পাৰে। যিহেতু যিকোনো ধৰণৰ মুনাফাৰ অভিপ্ৰায়ৰ প্ৰতি চৰকাৰে নিৰপেক্ষ ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে, সেয়ে ই হস্তক্ষেপ কৰিব পাৰে আৰু সৰ্বসাধাৰণ লোকৰ ভোগব্যয়ক সহায় কৰিব পাৰে। এই কাৰণেই জে. এম. কেইন্সে চাহিদা হ্ৰাস পোৱা পুঁজিবাদী অৰ্থনীতিত ৰাষ্ট্ৰৰ হস্তক্ষেপৰ সপক্ষে শক্তিশালীভাৱে যুক্তি দৰ্শাইছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ 'সক্ৰিয় চাহিদা' বুলিলে কি বুজে? (৩০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ সক্ৰিয় চাহিদাৰ প্ৰধান অংশ দুটা কি ? (৪০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দুটো কিয় সৰ্বাধিক মুনাফাৰো বিন্দু হয়? (৩০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

৬.৬ আয়ৰ ভাৰসাম্য স্তৰ নিৰ্দ্ধাৰণ

অৰ্থনীতিত পৰিকল্পিত সৰ্বমুঠ ব্যয় যেতিয়া মুঠ উৎপাদন মূল্যৰ সমান হয় অথবা অৰ্থনীতিৰ পৰিকল্পিত সঞ্চয় পৰিকল্পিত বিনিয়োগৰ সমান হয়, তেতিয়াই আয়ৰ ভাৰসাম্য স্তৰ

পোৱা যায়। আন কথাত ক'বলৈ হ'লে, ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয় নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিবলৈ দুটা চৰ্ত পূৰণ হ'ব লাগে। এই চৰ্ত দুটা হ'ল —

(১) উৎপাদনৰ সৰ্বমুঠ ব্যয় =সৰ্বমুঠ ব্যয় $Y = C + I$ ।

(২) পৰিকল্পিত সঞ্চয় =পৰিকল্পিত বিনিয়োগ, অৰ্থাৎ পূৰ্ব-পূৰ্ব সঞ্চয় (Ex-ante S) =পূৰ্ব-পূৰ্ব বিনিয়োগ (Ex-ante I) ।

কেইন্সৰ ভোগ কাৰ্যৰ বিশ্লেষণ অনুসৰি, আমি ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয় সংখ্যাগত উদাহৰণ আৰু ৰৈখিক উপস্থাপন দুয়োটা মাধ্যমতে দেখুৱাব পাৰোঁ।

আমি জানোঁ যে কেইন্সৰ ভোগ ফলনৰ ৰূপটো হৈছে —

$$C = Ca + bY$$

য'ত, C ঃ ভোগ ব্যয়; Ca ঃ স্বায়ত্ত ভোগ (Autonomous Consumption) ; Y ঃ আয় (ইয়াত আয় ব্যয়যোগ্য আয়ৰ সমান, য'ত অৰ্থনীতিত ৰাষ্ট্ৰৰ হস্তক্ষেপ নাথাকে বুলি ধৰি লোৱা হয়); b ঃ ভোগৰ প্ৰান্তিক প্ৰৱণতা (অৰ্থনীতিত উপাৰ্জনৰ পৰিবৰ্তন অনুসৰি ভোগৰ পৰিবৰ্তনৰ অনুপাত দিয়া থাকে)।

এতিয়া, ধৰি লোৱা হওক এক অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতিত $Ca = 500$, $b = 0.8$ আৰু $I = 1000$। এই ক্ষেত্ৰত ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয় তলত দিয়াৰ দৰে হ'ব —

$Y = C + I$, অৰ্থাৎ, $Y = Ca + bY + I$

$Y = 500 + 0.8Y + 500$

$Y - 0.8Y = 1500$

$0.2Y = 1500$, অৰ্থাৎ, $Y = 7500$

আকৌ, $S = I$

$Y - C = I$

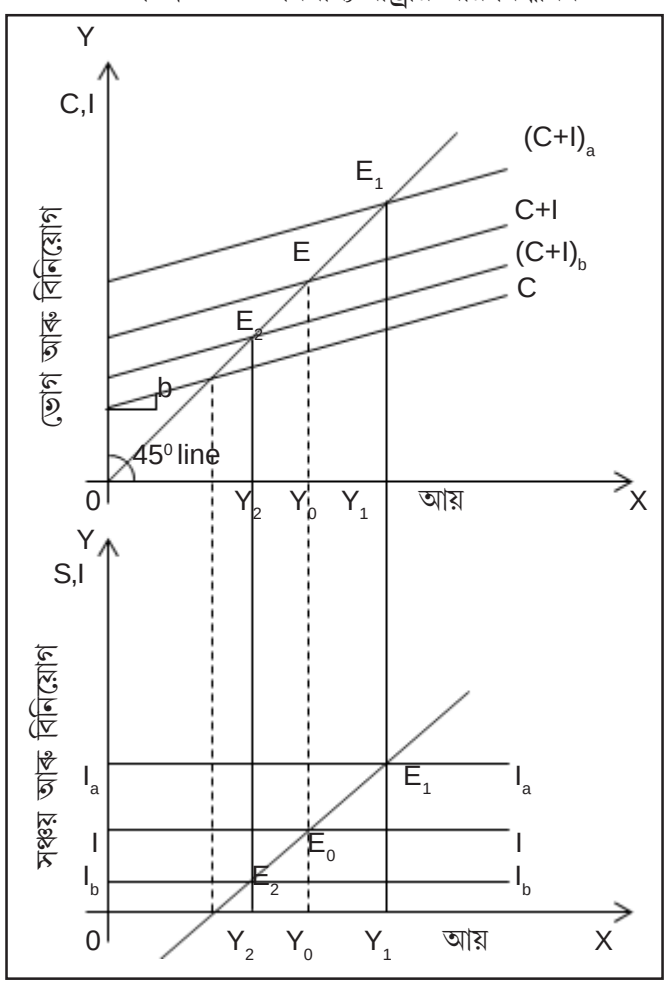
$Y - 500 - 0.8Y = 1000$

$0.2Y = 1500$ অৰ্থাৎ, $Y = 7500$

এনেকৈ, ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ স্বৰ্তৰ পৰা আমি ভাৰসাম্য আয়ৰ একেটা সংখ্যা 7500/-ত উপনীত হৈছোঁ। ইয়াক চিত্ৰ ৬.৩ ত দেখুৱাৰ দৰে ৰেখাৰ সহায়তো দেখুৱাব পাৰি—

চিত্ৰ ৬.৩ত, C ৰেখাডালে ভোগ ব্যয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে, যিটো কেইন্সৰ সৰল ৰৈখিক অসমানুপাতিক ভোগ কাৰ্যৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। C ৰেখাডালৰ ঢালে (ইয়াক b ৰে বুজোৱা হৈছে) ভোগৰ প্ৰান্তিক প্ৰবণতা (MPC) ক বুজাইছে। C+I ৰেখাই সৰ্বমুঠ ব্যয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। C আৰু C+I ৰ মাজৰ খালী ঠাইখিনিয়ে স্বায়ত্ত বিনিয়োগ ব্যয় I-ক সূচাইছে। 45 ডিগ্ৰীৰ ৰেখাডাল হৈছে আয় ব্যয় সমতা সূচক ৰেখা। এই ৰেখাডালত সৰ্বমুঠ ব্যয় আয়ৰ সমান। চিত্ৰত আমি দেখিছোঁ যে সৰ্বমুঠ ব্যয় ৰেখা (C+I)-ই 45 ডিগ্ৰীৰ ৰেখাডালক E বিন্দুত কটাকটি কৰিছে। সেয়ে, E বিন্দুত সৰ্বমুঠ ব্যয় মুঠ আয়ৰ সমান হৈছে আৰু সেয়ে, E হৈছে ভাৰসাম্য বিন্দু। এনেদৰেই আমি ভাৰসাম্য আয় Yo পাইছোঁ।

চিত্ৰ ৬.৩ ঃ ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয় নিৰ্দ্ধাৰণ

এতিয়া, ভাৰসাম্য লাভৰ দ্বিতীয়টো ব্যাখ্যা কৰিবলৈ আমি তলৰখন চিত্ৰত সঞ্চয়-বিনিয়োগ (S-I) ৰেখাডাল অংকন কৰিব পাৰোঁ। ভোগ (C)ৰেখাডালৰ দৰে সঞ্চয়(S) ৰেখাডালৰো ঢাল ধনাত্মক । ইয়াক (1-b)-ৰে বুজোৱা হৈছে। ভোগ ৰেখাডাল যেতিয়ালৈকে 45 ডিগ্ৰী ৰেখাডালৰ ওপৰত আছে তেতিয়ালৈকে সঞ্চয় ৰেখাডালৰ এটা ঋণাত্মক অংশ আছে। 45 ডিগ্ৰী ৰেখাডালে ভোগ ৰেখাডাল অতিক্ৰম কৰাৰ লগে লগে সঞ্চয় ধনাত্মক হৈছে। I ৰেখাডালে স্বায়ত্ত বিনিয়োগ (autonomous investment)-ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে। ই আয়ৰ পৰা মুক্ত আৰু সেয়ে আয় ৰেখাৰ সমান্তৰাল হৈ আছে। আমি দেখিছোঁ যে E বিন্দুত I ৰেখাক S ৰেখাই কটাকটি কৰিছে। সেয়ে, E হৈছে সঞ্চয় আৰু বিনিয়োগৰ মাজৰ সমতাৰ বিন্দু আৰু কাজেই E হৈছে ভাৰসাম্য বিন্দু। পৰিমাণস্বৰূপে আমি ভাৰসাম্য আয় হিচাপে Yo পাইছোঁ।

মন কৰিবলগীয়া যে স্বায়ত্ত বিনিয়োগ বৃদ্ধি কৰাৰ ফলত যেতিয়া সৰ্বমুঠ ব্যয় বৃদ্ধি পায় তেতিয়া ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্ৰীয় আয় বৃদ্ধি পাব। চিত্ৰত I ক Ia লৈ ওপৰলৈ স্থানান্তৰ কৰি এই কথা দেখুওৱা হৈছে। একেদৰে (C+I)-ক (C+I)a লৈ স্থানান্তৰ কৰা হৈছে। পৰিণামস্বৰূপে ভাৰসাম্য বিন্দু E ৰপৰা E_1লৈ সলনি হৈছে আৰু ভাৰসাম্য উপাৰ্জন Y_o ৰ পৰা Y_1 লৈ সলনি হৈছে।

স্পষ্টভাৱে $Y_1 > Y_0$। একেদৰে, যেতিয়া স্বায়ত্ত বিনিয়োগ হ্ৰাস পায় তেতিয়া ভাৰসাম্য উপার্জন হ্ৰাস পায়। চিত্ৰত I ৰেখাডাল I_bলৈ আৰু (C+I) ক $(C+I)_b$লৈ স্থানান্তৰ কৰি এই কথা দেখুওৱা হৈছে। পৰিণামস্বৰূপে ভাৰসাম্য বিন্দু E_2 লৈ সলনি হৈছে আৰু আমি Y_2ত নতুন ভাৰসাম্য উপার্জন পাইছোঁ। স্পষ্টকৈ ক'ব পাৰি যে $Y_2 < Y_o$।

ওপৰৰ বিশ্লেষণখিনি কেইন্সৰ অভিধাৰণাৰ ভিত্তিত দেখুওৱা হৈছে আৰু সেয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় আয় নিৰ্দ্ধাৰণৰ এই আৰ্হিক Keynesian Cross Model বুলিও কোৱা হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ খালী ঠাই পূৰ কৰক —

মুঠ উৎপাদনৰ সৰ্বমুঠ মূল্য = ...?

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ বিনিয়োগ ৰেখা (I) ডাল কিয় আয় অক্ষৰ সমান্তৰাল হয়? (৩০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ সঞ্চয় ৰেখাডাল কিয় ঊৰ্দ্ধমুখী হয়? (৪০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১০ ঃ স্বায়ত্ত বিনিয়োগ হ্ৰাস পালে কি হয়? (৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

৬.৭ সৰ্বমুঠ ব্যয় - সৰ্বমুঠ উৎপাদনৰ সমতা

General Theory কিতাপখনত কেইন্সে সৰ্বমুঠ ব্যয়ৰ পৰিবৰ্তন আৰু মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন (GDP) ৰ পৰিবৰ্তনৰ মাজৰ সম্পৰ্কটো পদ্ধতিগতভাৱে ব্যাখ্যা কৰিছে। আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে, তেওঁৰ ব্যাখ্যা অনুসৰি, কোনো এক নিৰ্দিষ্ট বছৰত দেশ এখনৰ মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ স্তৰ সৰ্বমুঠ ব্যয়ৰ স্তৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।

কেইন্সৰ মতে, সৰ্বমুঠ ব্যয় চাৰিটা উপাদানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰেঃ

- ভোগ (Consumption) (C)ঃ দেশৰ পৰিয়ালসমূহে সেৱা আৰু সামগ্ৰীৰ বাবদ কৰা ব্যয়েই হ'ল ভোগ।
- পৰিকল্পিত বিনিয়োগ (Planned Investment) (I)ঃ পৰিকল্পিত বিনিয়োগে প্ৰতিষ্ঠানসমূহে মূলধনজাত সামগ্ৰীৰ বাবদ কৰা পৰিকল্পিত ব্যয় আৰু পৰিয়ালসমূহে নতুন গৃহৰ বাবদ কৰা পৰিকল্পিত ব্যয় অন্তৰ্ভুক্ত কৰে।
- চৰকাৰী ক্ৰয় (G)ঃ চৰকাৰী ক্ৰয়ে স্থানীয়, ৰাজ্যিক আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সেৱা আৰু সামগ্ৰীসমূহৰ বাবদ কৰা ব্যয় সামৰি লয়।
- শুদ্ধ ৰপ্তানী (NX)ঃ শুদ্ধ ৰপ্তানীয়ে বিদেশী প্ৰতিষ্ঠান আৰু পৰিয়ালসমূহে স্বদেশ (যেনে, ভাৰত)ত উৎপাদিত সেৱা আৰু সামগ্ৰীৰ বাবদ কৰা ব্যয় আৰু দেশীয় প্ৰতিষ্ঠান আৰু পৰিয়ালসমূহে বিদেশত সেৱা আৰু সামগ্ৰীৰ বাবদ কৰা ব্যয়ৰ পাৰ্থক্যখিনি সামৰি লয়।

অৰ্থনীতিটোৰ ভাৰসমতা (Macroeconomic Equilibrium:) যেতিয়া মুঠ ব্যয় বা সৰ্বমুঠ ব্যয় মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ সমান হয়, তেতিয়াই অৰ্থনীতিটোৱে ভাৰসমতা লাভ কৰে। এই ভাৰসমতা বিশ্লেষণ ৬.৬ ত ইতিমধ্যে আলোচনা কৰা বিশ্লেষণৰ সৈতে একে।

জনা উচিত

আমি উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে সৰ্বমুঠ ব্যয় আৰু সৰ্বমুঠ উৎপাদনৰ মাজৰ সম্পৰ্ককKeynesian Cross ৰ সহায়ত ব্যাখ্যা কৰা হয়। দৰাচলতে, Keynesian Cross হ'ল 45^0 ৰ এক সমতা ৰেখা, য'ত অৰ্থনীতিটোৰ ভাৰসমতাৰ বিন্দুটি দেখা যায়।

মন কৰিবলগীয়া কথাটো হ'ল 45^0 ৰ ৰেখাডালৰ সকলো বিন্দুৱেই যদিও ভাৰসমতা বিন্দু সূচায়, দৰাচলতে কিন্তু অৰ্থনীতিটোৰ এটাহে ভাৰসাম্য বিন্দু থাকে। 45^0 ৰেখাডালৰ যিটো বিন্দুত সৰ্বমুঠ ব্যয় ৰেখাডালে কটাকটি কৰে, তাতেই অৰ্থনীতিটোৰ ভাৰসমতা দেখা যায়। চিত্ৰ ৬.৩ লক্ষ্য কৰক।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১১ঃ অৰ্থনীতি এটাই ভাৰসমতা কেতিয়া লাভ কৰে? (৩০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১২ঃ Keynesian Cross কি? ইয়াৰ বিশেষত্ব কি? (৪০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

৬.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- সৰ্বমুঠ চাহিদা মূল্য বুলিলে নিয়োগৰ এক নিৰ্দ্ধাৰিত পৰিসৰত উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ পৰা উদ্যোগীয়ে আশা কৰা সৰ্বাধিক বিক্ৰী আয়ক বুজোৱা হয়।
- নিয়োগৰ একোটা নিৰ্দিষ্ট গোট বা পৰিসৰ আৰু ই উৎপন্ন কৰা সামগ্ৰীৰ পৰা আশা কৰা সৰ্বাধিক বিক্ৰীৰ মাজৰ সম্পৰ্কক সৰ্বমুঠ চাহিদা ফলনে প্ৰতিফলিত কৰে। ফলনৰ এই সম্পৰ্কৰ ৰৈখিক বিৱৰণৰ পৰা আমি সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখা (ADC) পাওঁ।
- নিয়োগৰ পৰিসৰ লগে লগে যেতিয়া প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয়ৰ পৰিমাণ বাঢ়ি যায়, তেতিয়া সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখাৰ চাল ধনাত্মক হয় যদিহে ৰেখাচিত্ৰত নিয়োগ আনুভূমিক অক্ষত আৰু বিক্ৰী আয় অভিলম্বীয় অক্ষত জোখা হয় ।
- সৰ্বমুঠ যোগান মূল্য বুলিলে নিয়োগৰ এক নিৰ্দ্ধাৰিত পৰিসৰত উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ পৰা উদ্যোগীজনে লাভ কৰিবলগীয়া আৱশ্যকীয় নিম্নতম বিক্ৰী আয় বুজোৱা হয়।
- নিয়োগৰ এক নিৰ্দিষ্ট পৰিসৰৰ বিপৰীতে আৱশ্যকীয় ন্যূনতম বিক্ৰী সূচী আৰু নিয়োগৰ সেই পৰিসৰৰ মাজৰ সম্পৰ্কক সৰ্বমুঠ যোগান ফলনে প্ৰতিফলিত কৰে। সৰ্বমুঠ যোগান ফলনৰ ৰৈখিক বিৱৰণে আমাক সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাডাল (ASC) দিয়ে।
- নিয়োগৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে ন্যূনতম আৱশ্যকীয় বিক্ৰী আয় বাঢ়ি যায়, সেয়ে দ্বি-মাত্ৰাৰ এক চিত্ৰত সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাডালৰ ঢাল ধনাত্মক হয়, য'ত ভূমি অক্ষত নিয়োগ বুজোৱা হয় আৰু অভিলম্বীয় অক্ষত ৰেখাৰ বিক্ৰী আয় বুজোৱা হয়।
- সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাই কটাকটি কৰা বিন্দুটোৱে হৈছে সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দু। এই বিন্দুত সৰ্বমুঠ চাহিদা মূল্য সৰ্বমুঠ যোগান মূল্যৰ সমান।
- অৰ্থনীতিৰ মুঠ ব্যয়ৰ প্ৰৱাহত সক্ৰিয় চাহিদা নিজে নিজে প্ৰকট হৈ উঠে। একোটা অৰ্থনীতিৰ সৰ্বমুঠ ব্যয়ে সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ সৰ্বমুঠ চাহিদাক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে য'ত সদায় ভোগ আৰু বিনিয়োগ ব্যয় অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থাকে।
- সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দুৱে অৰ্থনীতিত যিকোনো সময়ত নিয়োগৰ পৰিসৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে। এয়াই সক্ৰিয় চাহিদাৰ নীতি আৰু কেইন্সৰ নিয়োগ তত্ত্বৰ সত্ত্বা।
- যেতিয়া অৰ্থনীতি এখনৰ পৰিকল্পিত সৰ্বমুঠ ব্যয়, মুঠ উৎপাদন মূল্য বা পৰিকল্পিত সঞ্চয়ৰ বা পৰিকল্পতি বিনিয়োগৰ সমান হয়, তেতিয়া অৰ্থনীতিখনে ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ ভাৰস্যম্য অৱস্থাত উপনীত হয়। ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ ভাৰসাম্য অৱস্থা নিৰ্ণয়ৰ বাবে দুটা চৰ্ত পূৰণ কৰিব লাগে। সেই দুটা হ'লঃ
  - সৰ্বমুঠ ব্যয়= সৰ্বমুঠ উৎপাদন মূল্য অৰ্থাৎ $Y = C+I$ ।
  - পৰিকল্পিত সঞ্চয় = পৰিকল্পিত বিনিয়োগ,
    অৰ্থাৎ পূব- পূৰ্ব সঞ্চয় (Ex-ante S) = পূৰ্ব-পূৰ্ব বিনিয়োগ (Ex-ante I) ।

৬.৯ অধিক জানিবৰ বাবে

1) Dillard, D. (2005). *The Economics of John Maynard Keynes*: *The Theory of a Monetary Economy,* USA: Kessinger Publishing, LLC.

2) Rana, K.C. & Verma, K.N. (2009). *Macroeconomic Analysis*, Jalandhar: Vishal Publications.

3) Diulio, E. A.(1983). *Theory and Problems of Macroeconomic Theory*, Singapore: Schaum's Outline Series, McGraw-Hill Book Company.

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) আহমেদ, ৰফিক. ২০০৯ . *সমষ্টিগত অৰ্থতত্ত্ব*, যোৰহাট ঃ ইউনিকা প্ৰকাশন।

৬.১০ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নিয়োগৰ একোটা নিৰ্দিষ্ট গোট বা পৰিসৰ আৰু ই উৎপন্ন কৰা সামগ্ৰীৰ পৰা আশা কৰা সৰ্বাধিক বিক্ৰীৰ মাজৰ সম্পৰ্কক সৰ্বমুঠ চাহিদা ফলনে দেখুৱায়।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নিয়োগৰ এক নিৰ্দিষ্ট পৰিসৰৰ বিপৰীতে আৱশ্যকীয় ন্যূনতম বিক্ৰী আয় আৰু নিয়োগৰ সেই পৰিসৰৰ মাজৰ সম্পৰ্কক সৰ্বমুঠ যোগান ফলনে দেখুৱায়।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নিয়োগৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে প্ৰত্যাশিত বিক্ৰী আয়ো যিহেতু বাঢ়ি যায়, সেয়ে দ্বি-মাত্ৰাৰ এক চিত্ৰত সৰ্বমুঠ চাহিদা ৰেখাডালৰ ঢাল ধনাত্মক হয়, য'ত নিয়োগ বুজাবলৈ ভূমি অক্ষ আৰু বিক্ৰী বুজাবলৈ অভিলম্বীয় অক্ষ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। একেদৰে, নিয়োগৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পোৱাৰ লগে লগে ন্যূনতম আৱশ্যকীয় বিক্ৰী আয়ো যিহেতু বাঢ়ি যায়, সেয়ে দ্বি-মাত্ৰাৰ এক চিত্ৰত সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাডালৰ ঢাল ধনাত্মক হয় । ইয়াতো ভূমি অক্ষত নিয়োগ বুজোৱা হয় আৰু অভিলম্বীয় অক্ষত বিক্ৰী আয় বুজোৱা হয়।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সৰ্বমুঠ চাহিদা আৰু সৰ্বমুঠ যোগান ৰেখাই কটাকটি কৰা বিন্দুটোৱেই হৈছে সক্ৰিয় চাহিদাৰ বিন্দু। এই বিন্দুত সৰ্বমুঠ চাহিদা মূল্য সৰ্বমুঠ যোগান মূল্যৰ সমান হয়। ই হৈছে সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ সৰ্বমুঠ চাহিদাৰ সেই স্তৰ, যি স্তৰত সেইবিলাক ক্ৰয় কৰিব পৰাকৈ অৰ্থনীতিটোত পৰ্যাপ্ত সম্পদ থাকে।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অৰ্থনীতিৰ মুঠ ব্যয়ৰ প্ৰৱাহত সক্ৰিয় চাহিদা নিজে নিজে প্ৰকট হয়। একোটা অৰ্থনীতিৰ সৰ্বমুঠ ব্যয়ে সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ সৰ্বমুঠ চাহিদাক প্ৰতিনিধিত্ব

কৰে, য'ত সমুদায় ভোগ আৰু বিনিয়োগ ব্যয় অন্তর্ভুক্ত হৈ থাকে। কাজেই, সর্বমুঠ ভোগ ব্যয় (C) আৰু সর্বমুঠ বিনিয়োগ ব্যয় (I) হৈছে সক্রিয় চাহিদাৰ দুটা প্রধান অংশ।

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সক্রিয় চাহিদা বিন্দুৰ বাওঁফালৰ যিকোনো বিন্দুত প্রত্যাশিত বিক্রী আয় ন্যূনতম আৱশ্যকীয় বিক্রী আয়তকৈ অধিক হয়। সেয়ে মুনাফা বৃদ্ধি কৰিবৰ বাবে উদ্যোগীয়ে নিয়োগৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি কৰিব বিচাৰে। আকৌ, সক্রিয় চাহিদা বিন্দুৰ সোঁফালৰ যিকোনো বিন্দুত প্রত্যাশিত বিক্রী আয় ন্যূনতম আৱশ্যকীয় বিক্রী আয়তকৈ কম হয়। স্বাভাৱিকতেই, ই উদ্যোগীৰ লোকচান হোৱা বুজায় আৰু তেতিয়া সক্রিয় চাহিদা বিন্দুৰ বাহিৰ হৈ যোৱাৰ প্রৱণতা নাথাকে। গতিকে, কেৱল সক্রিয় চাহিদা বিন্দুতহে উদ্যোগীয়ে সর্বাধিক মুনাফা অর্জন কৰি ভাৰসাম্য অৱস্থাত থাকিব।

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মুঠ উৎপাদনৰ সর্বমুঠ মূল্য = সর্বমুঠ ব্যয়।

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ বিনিয়োগ ৰেখাডালে আয় অক্ষৰ সমান্তৰাল হোৱাৰ কাৰণ হ'ল কেইন্সৰ মতে বিনিয়োগ হৈছে স্বায়ত্ত বিনিয়োগ আৰু উপার্জনৰ পৰা মুক্ত।

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভোগৰ ৰেখাৰ পৰা আয়ৰ এক অৱশিষ্ট হিচাপে আয় বৃদ্ধিৰ লগে লগে ভোগো বৃদ্ধি পায় , কিন্তু আয় বৃদ্ধিৰ সমান নহয়, কাৰণ আয়ৰ লগত সঞ্চয়ো বৃদ্ধি হয়।

১০ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ স্বায়ত্ত বিনিয়োগ হ্রাস পালে সর্বমুঠ ব্যয় হ্রাস পায়। অর্থনীতিত ই ভাৰসাম্য আয় হ্রাস কৰিব।

১১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অর্থনীতি এখনে এনে এটা বিন্দুত ভাৰসমতা লাভ কৰিব য'ত সর্বমুঠ ব্যয় মুঠ উৎপাদন বা মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন (GDP) ৰ সমান হয়।

১২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ Keynenion Cross হ'ল 45 ডিগ্রীৰ এক সমতা ৰেখা যিয়ে সর্বমুঠ ব্যয় আৰু সর্বমুঠ আয়ৰ সম্পর্কক দেখুৱায় সকলো স্তৰতে একে থাকে। এই ৰেখাডালতে অর্থনীতিটোৰ ভাৰসমতাৰ বিন্দুটো দেখা যায়।

৬.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

চুটি প্রশ্ন (১৫০টা মান শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ১ ঃ সর্বমুঠ চাহিদা ফলন ধাৰণাটিৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন নং ২ ঃ সর্বমুঠ যোগান ফলনৰ ধাৰণা সম্পর্কে চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন নং ৩ ঃ সক্রিয় চাহিদাৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে এটা চমুটোকা লিখক।

প্রশ্ন নং ৪ ঃ সর্বমুঠ ব্যয় সর্বমুঠ উৎপাদন সমতাৰ ওপৰত এটা চমুটোকা লিখক।

ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০- ৫০০টা মান শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ১ ঃ সক্রিয় চাহিদা বিন্দুৰ নির্দ্ধাৰণ চিত্রসহ ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন নং ২ ঃ কেইন্সৰ সক্রিয় চাহিদাৰ নীতি সম্পর্কে আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন নং ৩ ঃ ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্রীয় আয়ৰ চর্ত দুটা কি কি? এখন দেশৰ ভাৰসাম্য ৰাষ্ট্রীয় আয় নির্দ্ধাৰণ Keynesion Cross Model ৰ সহায়ত বিশ্লেষণ কৰক।

*** ***** ***